

Udruženje za regionalni
gospodarski razvitak Hercegovine

OKVIR ZA IMPLEMENTACIJU REGIONALNE STRATEGIJE
HERCEGOVAČKE EKONOMSKE REGIJE **2006 – 2007**
PREGLED

UVOD

Regionalne razvojne strategije za 5 bosansko-hercegovačkih gospodarskih regija urađene su tijekom 2004. godine, uz tehničku potporu koju je pružio EURED projekt.

Jedan od ciljeva bilo je stvaranje strukturiranog regionalnog partnerstva koje bi bilo dovoljno snažno da podrži regionalne razvojne agencije, RRA, u identifikaciji potreba i izazova u regionalnom razvitku, kao i najboljih projekata pomoću kojih bi se ove potrebe zadovoljile. U skladu sa pristupom odozdo prema gore, temeljni principi primijenjeni tijekom procesa izgradnje Strategije bili su partnerstvo, zajedničko vlasništvo i sudjelovanje, kao i transparentnost.

Ključni akteri uključeni u izradu regionalnih razvojnih strategija u tijeku 2004. i 2006. godine bili su:

- Regionalne razvojne agencije (RRA), koje su djelovale kao krovna organizacija za postojeće razvojne inicijative u regiji, posebno za svoje partnerske organizacije;
- Regionalne partnerske grupe (PG), koje su djelovale kao skup regionalnog partnerstva i glavno savjetodavno tijelo po pitanju regionalne gospodarske strategije, a u čijem sastavu su (lokalne) javne vlasti, poslovna i druga udruženja, te nevladina tijela (javno-privatno partnerstvo);
- Regionalne sektorske radne grupe (SRG), formirane od strane udruženja/institucija koje su članovi partnerske grupe (PG), a na osnovu njihovih specifičnih interesa u pogledu razvitka, uključujući predstavnike na tehničkoj razini.

Metodologija korištena u pripremi novih regionalnih lista projekata zasnovana je na onoj koja je primijenjena kod izrade prvobitnih regionalnih razvojnih strategija iz 2004. godine, te je u manjoj mjeri prilagođena shodno naučenim lekcijama.

Proces razvitka novih regionalnih operativnih okvira za 2006-2007. godinu obuhvatio je četiri faze:

- 1) Pripremnu fazu
- 2) Prikupljanje ulaznih podataka za prioritizaciju projekata i programiranje
- 3) Prioritizaciju projekata i programiranje i
- 4) Prezentaciju i odobrenje ažuriranog operativnog dijela strategije.

Izrada nove liste projekata bila je zasnovana na:

- informacijama koje su se nalazile u izvješćima o implementaciji strategije;
- podacima koje su obezbijedili promotori/podnositelji projekata u obliku kratkog opisa projekta (project fiche);
- kriterijima za selekciju o kojima je postignut dogovor sa regionalnim nositeljima aktivnosti;
- određivanju ograničenog broja projekata koji su identificirani kao spremni i izvedivi za implementaciju (u pogledu ljudskih potencijala, te tehničkih i finansijskih doprinosa/inputa i sredstava) u okviru 5 određenih sektora djelovanja.

Sam proces, koji je trajao šest mjeseci, provele su RRA, u bliskoj suradnji sa regionalnim akterima. Organizirana su dva sastanka regionalne partnerske grupe kako bi se obezbijedili neophodni ulazni podaci i odobrili rezultati.

Pet SRG je osnovano za pet prioritetnih sektora:

- Infrastrukturu
- Ekonomiju
- Kadrove/ljudske potencijale
- Turizam
- Ruralni razvitak

U procesu sastavljanja nove liste projekata uzeti su u obzir ulazni podaci koji su primljeni od regionalnih aktera, lista prijašnjih projekata uključenih u strategiju, izvješće o statusu implementacije projekata i novi kratki opisi projekata/project fiche. Konačni rezultat bila je lista projekata za koje postoji najveća mogućnost izvođenja za svaki sektor, a gdje bi implementacija mogla biti pokrenuta do kraja 2007. godine.

Operativni dio strategije je iznova elaboriran kroz opise 5 sektora djelovanja te odgovarajući popis projekata. Novi operativni plan implementacije predstavljen je regionalnim sudionicima tijekom drugog sastanka Partnerske grupe (PG), koja je nezvanično usvojila ažurirani operativni dio strategije, ili Okvir implementacije regionalne strategije 2006 - 2007. godina.

Vizija razvitka Hercegovine:

Razvijena ekonomska regija u okvirima Europske unije, sa razvijenim ljudskim potencijalima, očuvanim prirodnim ljepotama i kulturnim naslijeđem, koji ju čine prijatnom za život, ulaganje i posjete.

Strateški ciljevi

1. ODRŽIVA PRIVREDA

2. INSTITUCIONALNA STRUKTURA

3. LJUDSKI POTENCIJALI

4. OČUVAN OKOLIŠ

Prioritetni ciljevi

1.1. Razvijena poljoprivreda

1.2. Razvijen sektor turizma

1.3. Razvijen sektor malih i srednjih poduzeća

1.4. Razvijen optimalni regionalni sustav upravljanja prirodnim resursima

1.5. Poticanje izvoza

1.6. Razvijena transportna infrastruktura

2.1. Uspostavljen institucionalni okvir za ekonomski razvitak regije i međuregionalnu suradnju

2.2. Uspostavljen adekvatan institucionalni okvir za poboljšanje životnog standarda

2.3. Postignuta interaktivna povezanost institucija za urbanističko/prostorno planiranje

3.1. Razvijeno i efikasno tržište rada

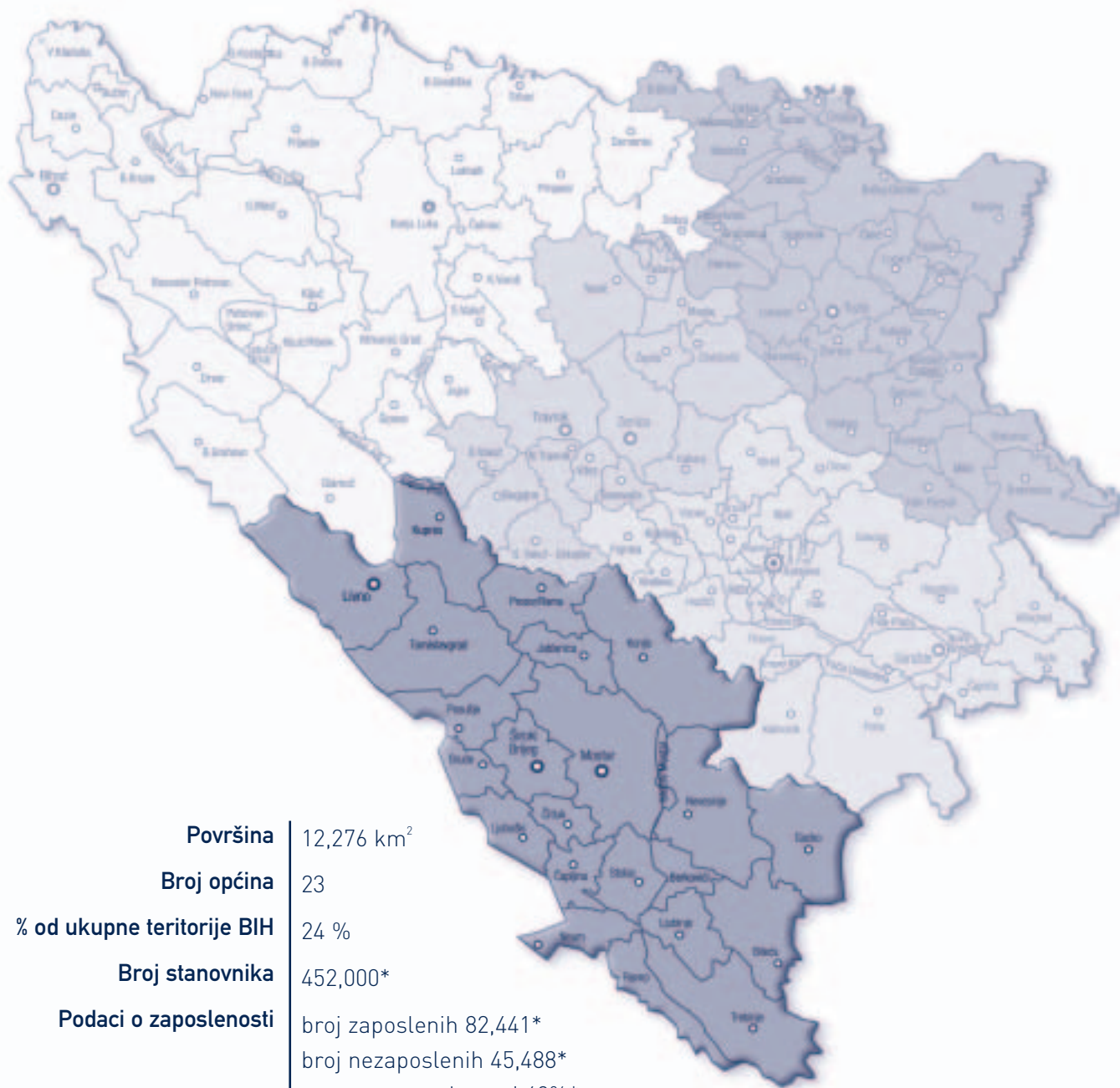
3.2. Razvijeno obrazovanje i komplementarno podučavanje

3.3. Razvijeni obrazovni kapaciteti za informacijske tehnologije, inovacije, transfer tehnologija, istraživanje i razvitak

4.1. Institucionalno jačanje sektora okoliša

4.2. Poboljšanje kvalitete okoliša

HERCEGOVAČKA EKONOMSKA REGIJA

Površina	12,276 km ²
Broj općina	23
% od ukupne teritorije BiH	24 %
Broj stanovnika	452,000*
Podaci o zaposlenosti	broj zaposlenih 82,441* broj nezaposlenih 45,488* stopa nezaposlenosti 40%*
Ključni industrijski sektori	turizam poljoprivreda stočarstvo laka industrija- aluminijum energetika - proizvodnja električne energije

*procjena

SEKTOR 1: POLJOPRIVREDA I RURALNI RAZVITAK

Specifični poljoprivredni resursi Hercegovine su nedostavno iskorišteni. Pogoni za preradu skoro da i nisu u funkciji. Dominiraju mali individualni holdinzi koji onemogućavaju zadovoljavajuću renumerativnu tržišnu proizvodnju. Broj institucija za pružanje podrške je nedostatan, a prisutan je i nedostatak finansijskih sredstava.

Regiju Hercegovina karakterizira veoma raznolik prirodni prostor, koji obiluje suncem i vodama, uz tradicionalno razvijenu poljoprivredu. Postoje brojna važna pitanja u pogledu vlasništva koja još uvijek nisu riješena na zadovoljavajući način, a u što spadaju poljoprivredna dobra u privatnom vlasništvu koja su po obimu isuviše mala za ozbiljnu poljoprivrednu proizvodnju, te poduzeća koja su ranije bila u državnom vlasništvu, a koja sada nisu u funkciji. Osim toga, mora se promovirati višenamjensko korištenje vode, potrebno je urbanizirati seoska naselja, mora se razviti infrastruktura, te obnoviti ili ponovno izgraditi pogoni za preradu. Odgovarajući ljudski potencijali/kadrovi za

modernu tržišnu poljoprivredu nisu prisutni u velikom broju, kao ni institucije za pružanje podrške.

Za ovaj sektor potrebna je sveobuhvatnija zakonska regulativa, te nove institucije, kao što su Regionalni centar za poljoprivredni i ruralni razvitak, laboratorije za kontrolu zemljišta, voda i štetočina; veći broj staklenika za proizvodnju voća i povrća, kao i katastar vinograda i voćnjaka. Kako bi bilo moguće natjecati se na lokalnim i međunarodnim tržištima, te povećati zaposlenost u ruralnim područjima, nužno je pružiti intenzivnu podršku proizvodnim klasterima i seoskim zadrugama.

Preostali izazovi u iskorištavanju postojećih mogućnosti za organsku proizvodnju su: staviti na korištenje velike površine neiskorištene obradive zemlje; stimulirati proizvodnju nekih tradicionalnih (voće, povrće i mliječni proizvodi) i novih proizvoda (masline); inzistirati na modernoj preradi brojnih poljoprivrednih proizvoda koja će iste učiniti konkurentnim na tržištu; te olakšati financiranje malih proizvođača.

Naziv projekta	Kratki opis	Lokacija/e	Vrijednost (KM)	Trajanje (mjeseci)
1.1. Centar za poljoprivredni i ruralni razvitak	Podrška ruralnom razvitku, s naglaskom na modernizaciju agro-biznisa, tehnička poboljšanja, uvođenje novih posebnih vrsta (varijeteta), povezivanje između poljoprivrednih proizvođača, tržišta i proizvođača hrane	Mostar	800.000	36
1.2. Izgradnja sustava za navodnjavanje 'Bezaono'	Navodnjavanje površine od 200 hektara korištenjem sustava 'kap po kap', s ciljem proizvodnje voća i povrća	Berkovići	200.000	6
1.3. Sortiranje, pakiranje i skladištenje proizvoda	Skladištenje i prodaja proizvoda po boljoj cijeni. Korištenje takve vrste obrade i ambalaže kojom će se postići bolji kvalitet proizvoda, veća dodana vrijednost, bolji prihod i zaposlenost.	Popovo Polje Veličani	150.000	10
1.4. Sastavljanje zemljišne knjige (katastra) vinograda u BiH	Projekt od tri faze: podizanje vinograda, određivanje posebnih vrsta grožđa i njihovog životnog vijeka (1); Automatski fotografski i satelitski snimci, analiza i predočavanje rezultata (2); Predočavanje rezultata tijelima lokalnih i entiteskih vlada i praćenje projekta	Raspodijeljeno na kantone 1,7,8 i Republiku Srpsku	350.000	22
1.5. Razvitak i povećanje efikasnosti manjih poljodjelskih dobara (majura)	Proizvodnja krmnog bilja i drugih poljoprivrednih proizvoda za daljnju preradu, čime se koriste pogodnosti koje pruža zemljište odličnog kvaliteta i velika prostranstva neiskorištene zemlje, a kako bi se omogućilo zapošljavanje.	Livno	100.000	-

SEKTOR 1: POLJOPRIVREDA I RURALNI RAZVITAK

Naziv projekta	Kratki opis	Lokacija/e	Vrijednost (KM)	Trajanje (mjeseci)
1.6. Utvrđivanje pogodnih lokaliteta za podizanje nasada maslina u južnoj Hercegovini	Određivanje lokacija koje pogoduju za sadnju maslina te sadnja istih, budući da će masline biti i dobar komplement postojećim vinogradima	Južni dijelovi Hercegovine	40.000	24
1.7. Centar za uzgajanje autohtonih ribljih vrsta na Boračkom jezeru	Utvrđivanje već započete izgradnje Centra, prenos novih tehnologija, kupnja opreme, edukacija i zapošljavanje novih radnika	Boračko jezero, Konjic	2500.000	6
1.8. Izrada katastra submediteranskih voćnjaka u BiH	Projekt od tri faze: Katastar voćnjaka predstavlja statistički prikaz postojećih područja pod voćnjacima, podataka o njihovim vlasnicima i drugih karakteristika.	Županije 1,7,8 i Republika Srpska	300.000	22
1.9. Trajna zaštita goveda - Buše	Projekt od tri faze: Obilazak mjesta na kojima se uzgaja stoka, osmišljavanje strateškog plana (1); Pokretanje projekta trajne zaštite (2); Predstavljanje održivog programa za zaštitu goveda vrste Buša (3)	Županije 7,8,10	150.000	18
1.10. Strategija ruralnog razvitka Hercegovine u razdoblju 2007-14. godina	Analizirati situaciju u ruralnom dijelu Hercegovine i predložiti strategiju i mjere u skladu sa EU	Regija Hercegovina	350.000	18
1.11. Proizvodnja rasada povrća	Cijena sadnog materijala iznosi 60% od ukupnih troškova proizvodnje povrća. U slučaju kada bi poljoprivrednici imali vlastitu proizvodnju sadnog materijala u staklenicima, troškovi bi se smanjili, a povećalo bi se zapošljavanje.	Popovo Polje Veličani	120.000	12
1.12. Sajam tradicionalnih poljoprivrednih proizvoda - MED FEST	Sajam promoviše proizvode koji se tradicionalno dobijaju u regiji: med, vino, mliječne proizvode, te vinsku cestu i put meda	Trebinje	100.000	12
1.13. Projekt podizanja zasada jabuke i šljive	Nekih 5 kandidata za voćnjake jabuka i 15 kandidata za šljivike imaće koristi od ovog projekta koji je već dijelom strategije razvitka poljoprivrede	općine Prozor-Rama Prozor-Rama	400.000	12
1.14. Izrada baze podataka ekonomske regije Hercegovina	Uspostavljanje baze podataka neophodne za domaće i strane investitore	Trebinje	50.000/6	-
1.15. Regionalni centar za proizvodnju riblje hrane u Konjicu	Izgradnja i nabavka opreme (iz Norveške) za proizvodnju ribljih prerađevina	Konjic	4.000.000	6

SEKTOR 2: TURIZAM

Herzegovina, kao regija s jakim turističkim potencijalom, obiluje veoma raznolikim turističkim destinacijama i atrakcijama. Time se otvaraju mogućnosti ponude različitih vrsta turističkih paketa, kojima bi mogli biti obuhvaćeni sportovi, alpinistički sportovi i drugi razni vidovi rekreacije. Europske tranzitne ceste otvaraju mogućnost za razvitak tranzitnog turizma sa raznovrsnom gastronomskom ponudom. Dobro očuvan prirodni okoliš i proizvodnja organske hrane privlače sve veći broj korisnika.

Ekonomska struktura regije nakon rata se promijenila, prelaskom sa proizvodnih na uslužne aktivnosti. Broj poznatih turističkih destinacija je ograničen, kao što su Mostar, Neum i turizam vjerskog hodočašća u Međugorju. Pored toga, postoje i druge destinacije izuzetne raznolikosti i potencijala koje su atraktivne, ali još uvijek nedovoljno opremljene, s malim brojem osoblja, te nedovoljno marketinški promovirane i slabo posjećene. Cjelokupna hotelska i turistička usluga je daleko od zadovoljavajućeg. Čisti zrak, prirodni okoliš i dostupnost konzumacije organske i na tradicionalni način pripremljene hrane mogli bi biti privlačni sadržaji za domaće i strane turiste. Očekuje se da će europski prometni koridori doprinijeti otvaranju novih atraktivnih znamenitosti i mjesta za posjet. Iako NVO-i, vlada i specijalizirane agencije promoviraju sektor turizma, on još uvijek nije dostigao svoju optimalnu razinu.

Budući da je sektor turizma u zamahu, bolje su uočene lokalne i regionalne potrebe, pa je i lista tih potreba impesivna. One su predstavljene u dvije grupe: opće (regionalne) i lokalne. Opće (regionalne) potrebe odnose

se na izradu državne strategije za turizam; donošenje zakona za sektor turizma i nove sveobuhvatne zakonske propise; povezivanje javnih i privatnih inicijativa, udruženja i NVO-a; osmišljavanje marketinške promocije; sustavnu izgradnju cesta i druge fizičke infrastrukture; revitalizaciju spomenika kulture i historijskih znamenitosti; uvezivanje postojećih informacijskih sustava; edukaciju i stalno usavršavanje kroz obuke i bolje financijske olakšice. Lokalne potrebe odnose se na sustave turističke signalizacije (oblježavanja turističkih ponuda), lokalnu infrastrukturu, smještajne kapacitete i specijaliziranu edukaciju (za splavare, vodiče).

Zbog sagledanih prilika moguće je iskoristiti obilje prirodnih bogatstava, kao što su jezera, rijeke, šume i pećine. Mogućnost razvitka zimskog turizma u planinskim područjima predstavlja jedan od novijih izazova koji puno obećava. A zašto u turističku ponudu ne uključiti i avanturističke sportove?

Međutim, prije nego što se budu mogle iskoristiti sve ove mogućnosti, potrebno je ukloniti brojne prepreke, te primijeniti sustavan pristup. Općenito, moraju se uspostaviti intenzivnija komunikacija između različitih aktera, umrežavanje i informacione veze. U lokalnom pogledu, ne plaćaju se porezi na turističke usluge, a i na zajedničke službe trebalo bi obratiti odgovarajuću pozornost. Svugdje se osjeća potreba za radnom snagom koja bi trebala biti bolje informirana, pripremljenija, te ljubaznija i uslužnija u pružanju usluga.

Naziv projekta	Kratki opis	Lokacija/e	Vrijednost (KM)	Trajanje (mjeseci)
2.1. Promoviranje regije Hercegovina kroz izradu kvalitetnog promotivnog materijala	Izrada novih promotivnih materijala s ciljem da se ponudi "nešto drukčije" te da se bolje vrednuju prirodne i kulturne atrakcije	Regija Hercegovina	225.000	12-24
2.2. Rekreativno-odmorišni centar Buško Blato	Ponuda infrastrukturnih objekata (kampiranje, barovi, restorani, trgovine, iznajmljivanje opreme za sport, zabavu i izlete) s ciljem razvitka rekreativnog turizma, turističkih sadržaja za zabavu, te ribolovnog i kulturalnog turizma.	Buško Blato	580.000	22
2.3. Obnova turističkog programa špilje Vjetrenica - Popovo polje	Elektrifikacija i konzervacija pećine, rekonstrukcija stare željezničke stanice, popravljavanje pristupnih staza i puteva, program za istraživanje i marketinški program	Zavala u Popovom polju	655.000	12
2.4. Eko- turistički centar Ivan Sedlo	Rehabilitirati, opremiti eko-turistički centar i sela poznata kao zračne banje: izgradnja staza za šetanje, biciklističkih staza, kao i staza za jahanje konja, te vidikovaca i platformi na kojima će se nuditi tradicionalno pripremljena jela i pića	Ivan Sedlo pored Konjica	214.000	12
2.5. Podrška promociji Bed&Breakfast - Noćenje i doručak za razvitak održivog turizma	Projekt od 7 faza: od procjene, promocije, obuke do predočavanja rezultata B&B usluga za turističke grupe	Regija Županije Hercegovina-Neretva	3000.000	24

SEKTOR 2: TURIZAM

Naziv projekta	Kratki opis	Lokacija/e	Vrijednost (KM)	Trajanje (mjeseci)
2.6. Obnova sportsko-rekreacijskog centra Buna	Izgradnja cjelokupne infrastrukture s ciljem privlačenja stranih kampera	Buna pored Mostara	1.000.000	24
2.7. Plaža Marinovac i naselje ljetnih kućica (kolibica) na jezeru Buško	Uređenje plaža i postavljanje infrastrukture na akumulaciji vještačkog jezera površine 52 km ²	Buško jezero, općina Tomislavgrad	2.000.000	n/a
2.8. Skijaški centar Kamešnica Livno	Projekt koji se sastoji od više faza: formiranje planinsko- skijaškog odmarališta	Općina Livno, planina Vaganj	20.000.000	n/a
2.9. Sportsko-turističko-rekreacijski centar na Jablaničkom jezeru	Osnovati sportsko-rekreacijski centar, korištenje turističkih prednosti jezera	Jablaničko jezero, Ribići - Orahovica	195.000	n/a
2.10. Pilot projekt eko-sela	Razvitak seoskog turizma: odabir 1 sela, koje će ponuditi usluge smještaja, domaću hranu, rekreaciju i razgledanje kulturnih atrakcija	Regija Hercegovina	5000.000	24
2.11. Formiranje Ureda za odnose s javnošću za kulturne događaje	Uspostavljanje koordinacije i protoka informacija između turističkih ureda, institucija za kulturu, te pružanje pomoći u planiranju raznih događaja	Mostar	150.000	12-24
2.12. Izgradnja plaže na Ramskom jezeru	Uređenje jezerske plaže i pretvaranje nekih od postojećih atrakcija u mjesta koja će biti još atraktivnija, kao što je franjevački samostan	Ramsko jezero	300.000	6
2.13. Ekspedicijski turizam i kanu-safari na rijeci Rakitnici	Priprema infrastrukture, obima kretanja, staza, vidikovaca, te odmorišta za avanturističke ekspedicije i obilazak atraktivnih destinacija u prirodi u trajanju od nekoliko dana	Kanjon rijeke Rakitnice	175.000	10
2.14. Razvitak i promocija lovnog turizma	Revitalizacija lovišta, obogaćivanje i povećanje lovačkog fonda, promocija lovnog turizma, ponuda lovačkih jela s ulovljenom divljači, te jačanje lovačkih udruženja	Razna lovišta u Hercegovini	60.000	24
2.15. Turizam - Gušti i doživljaji u općini Konjic	Uređenje polaznih i krajnjih odredišta za rafting na rijeci Neretvi, signalizacija, odmorišta, uvođenje novih atrakcija kao što su brdski biciklizam, paraglajding, biciklizam, te priprema odgovarajuće infrastrukture	Gornji tok rijeke Neretve	-	-
2.16. Eko/Etno selo Lukomir	Priprema eko-etno-turizma u planinskom selu na nadmorskoj visini od 1300 m: izgradnja infrastrukture i turističkih sadržaja za druge potrebne destinacije	Selo Lukomir, općina Konjic	165.700	12
2.17. Mreža turističkih putokaza u istočnoj Hercegovini	Utvrđiti raspored i lokacije atraktivnih turističkih znamenitosti; mapirati, označiti, i postaviti znakove; promovirati destinacije na razini BiH	Regija Istočna Hercegovina	5000.000	24
2.18. Eko/Etno selo Kostajnica	Otvoravanje trgovina, otkupne stanice, ekološkog školskog centra, sportskih igrališta, kampa	Kostajnica - Konjic	50.000	6

SEKTOR 3: EKONOMIJA - PODUZETNIŠTVO

Stopa nezaposlenosti u regiji Hercegovina iznosi oko 40%, a industrijska proizvodnja je značajno smanjena u odnosu na razinu koja je bila prije rata. Broj malih i mikro poduzeća je u porastu, kao i broj poduzeća koja su propala zbog nedostatka tehničke i financijske podrške. Zbog toga što su velika predratna poduzeća i poslovni sustavi rascjepkani i financijski uništeni tijekom procesa privatizacije, u regiji je osjetan nedostatak organiziranog proizvodnog sektora u kojem bi MSP trebala imati značajnu ulogu. Postoji tek mali broj proizvodnih klastera MSP-a, koji su fokusirani na veće kompanije. Jedan od primjera je proizvodnja aluminijuma okupljena oko firme Aluminijum u Hercegovini. Mala i srednja poduzeća se obično zasnivaju na intenzivnom korištenju rada i predstavljaju značajan izvor mogućnosti za zapošljavanje. Male farme, koje se često izostavljaju u zakonima, također bi trebalo smatrati za mala i srednja poduzeća. Općenito, glavni problem za MSP jeste poduzetništvo i razvitak istog.

Još uvijek nedostaje veliki broj djelotvornih instrumenata za provođenje politika, a ostale se politike na lokalnim razinama ne implementiraju na odgovarajući način. Ovo se odražava u nekim aplikacijama za one projekte čiji je cilj poboljšanje usluga općinskih administracija za mala i srednja poduzeća. Malim i srednjim poduzećima potrebne su na sustavniji način uređene informacije o poslovnim

mogućnostima, tržišnim prilikama, te tehničkim dostignućima u razvijenim zemljama. Također su potrebni i bolji i potpuniji podaci o postojećim MSP-ima. Financijske potrebe MSP-a se rijetko spominju, što više odražava nedostatak dobrih projekata, nego nestašicu investicijskih fondova. U općem obrazovanju, posebno za poduzetništvo, postoji potreba za stimulacijom poduzetničkog duha, a često se naglašava i potreba za prisustvom poduzetničke klime u općinama. Isto tako, novi projektni pristup u upravljanju poduzećima doprinio bi poboljšanju rezultata malih i srednjih poduzeća.

Mala i srednja poduzeća mogla bi revitalizirati postojeće neiskorištene kapacitete bivših konglomerata. Ovaj problem, kao i nove tehnologije i mogućnosti za inovacije, predstavlja ozbiljan izazov za MSP. U mnogim slučajevima menadžeri često nisu spremni da uvide novine i da ove mogućnosti provedu u praksu. U skorijoj budućnosti, kritična situacija po pitanju balansa vanjske trgovine mogla bi se djelomično riješiti domaćom proizvodnjom koja bi samo donekle zamijenila uvoz. U tom smislu, potrebno je razviti institucionalne instrumente za podršku razvitka proizvodnih MSP-a u Hercegovini. Postavlja se pitanje kako promijeniti sveopću društvenu i političku klimu da bi se stvorilo optimalno okruženje za razvojne inicijative malih i srednjih poduzeća.

Naziv projekta	Kratki opis	Lokacija/e	Vrijednost (KM)	Trajanje (mjeseci)
3.1. Regionalni razvojni garancijski fond	Uspostavljanjem fonda poduzetnicima će se olakšati pristup kreditima i podržati različiti sektori	Regija Hercegovina	410.000	24
3.2. Formiranje regionalnog fonda za podršku razvitku MSP-a	Sredstvima iz fonda će se subvencionirati kamatne stope (model EU) i sufinancirati razvojni i investicijski projekti za podršku MSP-ima	Mostar i regija Hercegovina	400.000	15
3.3. Formiranje inkubatora proizvodnih programa za MSP	Podrška i promocija lokalnih proizvodnih programa i lokalnog intelektualnog kapitala	Posušje	250.000	-

SEKTOR 3: EKONOMIJA - PODUZETNIŠTVO

Naziv projekta	Kratki opis	Lokacija/e	Vrijednost (KM)	Trajanje (mjeseci)
3.4. Regionalni centar za industrijski dizajn	Osnivanje Centra za usluge industrijskog dizajna, koji će također imati za cilj i zaštitu intelektualnog vlasništva	Općina Posušje	72.000	36
3.5. Osnivanje "one stop shops" u općinama	Pružanje podrške MSP-ima u svakoj općini, putem davanja informacija i ubrzanja administrativnih procedura	Regija Hercegovina	600.000	18
3.6. Studija o mogućnostima supstitucije uvoza i podsticaja izvoza	Utvrditi stvarne mogućnosti za supstituciju uvoza, budući da je stopa uvoza mnogo viša od izvoza, čime se gube multiplikativni efekti produktivnog izvoza	Općina Posušje	45.000	12
3.7. Podrška u uspostavljanju proizvodnog inkubatora i Regionalnog centra za poduzetništvo u Hercegovini	Projekt u 2 faze: Formiranje inkubatora regionalnog karaktera i osnivanje Regionalnog centra za poduzetništvo, uz korištenje iskustva postojećeg Link service centra	Mostar, Konjic ili Trebinje	6000.000	24
3.8. Formiranje Regionalnog tehnološkog centra	Doprinijeti unapređenju proizvodne tehnologije, standardizirati kvalitet lokalnih proizvoda, podsticati istraživački rad i razvitak u MSP-ima	Regija Hercegovina	4000.000	24
3.9. Izgradnja infrastrukture gospodarske zone Vučiji Brig	Financiranje izgradnje neophodne infrastrukture će privući potencijalne investitore.	Kovači, Općina Tomislavgrad	1.200.000	24
3.10. Izgradnja infrastrukture za industrijsku zonu Osrdak	Industrijska zona će zapreмати površinu od 3.500 m ² , uz planirana daljnja proširenja, a potrebno je financirati izgradnju pristupne ceste i elektronenergetske mreže	Općina Posušje	493.056,70	6
3.11. Poslovni inkubator Trebinje	Olakšati pokretanje novih biznisa i stvoriti mogućnosti u vrlo konkurentnim uslovima	Trebinje	50.000	6-8
3.12. Uvođenje koncepta socijalno poduzeće i socijalna odgovornost poduzeća	Pomoć kritičnim grupama društva, projekt nudi Koncept i edukaciju u vezi sa kompanijama koje imaju odgovornost prema društvu	Sve općine u Hercegovini	80.000	10
3.13. Studija izvodljivosti za eksploataciju kamena	Omogućavanje najboljih načina i metoda za razvitak industrije za obradu kamena - ključni prirodnih resurs	Općina Posušje	4000.000	24

SEKTOR 4: REGIONALNA RAZVOJNA INFRASTRUKTURA

Prometna i urbana infrastruktura regije je u vrlo lošem stanju, te su potrebna znatna financijska sredstva za njeno popravljavanje i održavanje. Ono što je prijeko potrebno jeste modernizacija cjelokupne infrastrukture i izgradnja potpuno novih autocesta kako bi se stimulirao sveukupni razvitak, a naročito razvitak turističke industrije. Upravljanje otpadom u čitavoj regiji predstavlja jedan od centralnih regionalnih problema, a u svezi toga i upravljanje vodnim resursima. Sustavno prikupljanje i selekcija otpada za reciklažu još uvijek su u svojoj početnoj fazi. Primjena standarda Europske unije predstavlja imperativ za svaki budući projekt.

U širem smislu "infrastruktura" može obuhvatati fizičku infrastrukturu, kao što su prometna infrastruktura, urbana i proizvodna infrastruktura, a pored toga u nju se mogu ubrojiti i institucionalna i tehnološka infrastruktura koje pružaju podršku drugim poslovnim aktivnostima. 14 projekata u ovom sektoru odnose se na prometnu, urbanu i ekološku infrastrukturu.

Vodni resursi, koji su presudni za budućnost regije, trenutačno se iskorištavaju bez ikakvog plana. Zbog

toga se predlažu makro-ekonomske mjere i pomoć raznih sudionika u procesu kako bi se primijenili europski standardi i normalno funkcioniranje tržišne ekonomije. Treći element odnosi se na upravljanje otpadom, u okviru kojeg je predloženo plansko sakupljanje raznih vrsta otpada, njegovo recikliranje te korištenje za proizvodnju energije. Znanje i opća svijest o stanju životne sredine i upravljanju istom predstavljaju ozbiljnu slabost koju treba započeti rješavati sustavnom edukacijom i drugim metodama podizanja razine svijesti.

Regija Hercegovina ima odličan zemljopisni položaj za promet između središnje i južne Europe. U regiji postoji potrebna infrastruktura za zračni, željeznički i cestovni promet. Međutim, tu infrastrukturu treba obnoviti i modernizirati kako bi se dostigli međunarodni standardi. Voda predstavlja ogroman potencijal za Hercegovinu. Resursi Hercegovine su veoma obilni i njihovo vrednovanje mora biti jedan od apsolutnih prioriteta regije.

Naziv projekta	Kratki opis	Lokacija/e	Vrijednost (KM)	Trajanje (mjeseci)
4.1. Plan za sanaciju postojećih divljih deponija u regiji	Identificirati neekološke deponije, pripremiti studiju izvodljivosti, razraditi i predstaviti plan sanacije	Regija Hercegovina	500.000	18
4.2. Kanalizacijski sustav za prikupljanje i prečišćavanje otpadnih voda u Tomislavgradu	Zaštititi rijeku Cetinu i veći broj gradova	Tomislavgrad	8.000.000	-
4.3. Sanacija deponije u slivnom području izvorišta pitke vode na području zapadne Hercegovine	Da bi se zaštitili izvori vode (Lištica, Borak, itd) nekoliko deponija mora se premjestiti na druge lokacije	Regija Širokog Brijega i Posušja, nekoliko lokacija	4000.000	18
4.4. Regionalna deponija za općine Tomislavgrad, Kupres i Prozor/Rama	Proširenje i završetak deponije za otpad i na druge općine	Pakline, općina Kupres	15.000.000	36

SEKTOR 4: REGIONALNA RAZVOJNA INFRASTRUKTURA

Naziv projekta	Kratki opis	Lokacija/e	Vrijednost (KM)	Trajanje (mjeseci)
4.5. Izgradnja poslovne zone Trn na Širokom Brijegu	Plan i početne aktivnosti su u pripremi, projekt zahtijeva izgradnju cesta i druge infrastrukture za svaki lot	Trn, Široki Brijeg	1.400.000	25
4.6. Izgradnja deponije za organski otpad	Izgradnja specijalne deponije za organski otpad kako bi se izbjegla opasnost od infekcije (3% smrtnost za 15.000 grla goveda)	Općina Livno	50.000	-
4.7. Rekonstrukcija cesta koje vode do parkova prirode	Obnova cesta radi boljeg pristupa atraktivnim parkovima prirode, a u svrhu poboljšanja turističke ponude	Regija Hercegovina	800.000	18
4.8. Vodoopskrbni sustav Duvanjsko Polje	Studija o vodoopskrbi za Tomislavgrad i druga naselja u blizini Duvna predviđa tri odvojene ali neovisne izvore vodoopskrbe	Čitava općina Tomislavgrad	10.000.000	dugo
4.9. Prevođenje deponije Bešinovac u sanitarnu deponiju	Dugoročno rješenje za otpad, poboljšanje sanitarnih uvjeta i poljoprivredne proizvodnje	Općine Masline, Stolac-Čapljina	475.000	-
4.10. Studija o korištenju i zaštiti vode	Studija je potrebna zbog specifičnog geološkog sastava regije a to je krš, kako bi se u istom zaštitili oskudni izvori pitke vode	Općina Posušje	60.000	12
4.11. Glavni projekt - postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u Livnu	Smanjiti BPK i HPK za 50-60% i toksični otpad - to je imperativ, imajući u vidu biokapacitet rijeke Bistrice	Livno	3.500.000	6
4.12. Izgradnja posuške kanalizacije u cilju zaštite svih izvorišta pitke vode u zapadnoj Hercegovini	Grad na najvišoj nadmorskoj visini među gradovima orjentiranim ka Neretvi: kanalizacijske vode, koje dolaze iz 1.500 pojedinačnih septičkih kolektora, zagađuju cijelu regiju; pomoću opreme za obradu i prikupljanje vode čisti se čitava regija	Općina Posušje	16.009.011	36
4.13. Vodoopskrbni sustav Dubrave	Hidrogeološko istraživanje, tehničko rješenje, hidraulički proračuni, statički proračuni, implementacija	Planinska ploča Dubrave	58.000.000	-
4.14. Rekonstrukcija dijela magistralne ceste M 6.1 na dionici Kočerin-Vranić	Pokrenuti aktivnosti za izgradnju prvih 12 km (između Vranića i Kočerina) dijela glavnog puta Livno-Mostar	Općine Pošušje i Široki Brijeg	60.000	12

SEKTOR 5: RAZVITAK LJUDSKIH POTENCIJALA - ZAPOSŁJAVANJE

Postoje brojni problemi koji opterećuju tržište rada u Regiji. Visoka razina nezaposlenosti ne podudara se niti kvantitativno, a ni strukturno sa postojećim zahtjevom za radnom snagom. Ovo odražava općenito nejednaku proizvodnu strukturu. Vremenski period koji je potreban mladoj kvalificiranoj radnoj snazi dok ne nađe prvi posao iznosi više od tri godine. Za ljudima iznad 45 godina starosti, potražnje uopće i nema. Preko 60% mladih želi da napusti zemlju. Općenito, obrazovnom sustavu nedostaju financijska sredstva.

Zbog nedostatka statističkih podataka, nije moguće razraditi preciznu demografsku, razvojnu i socijalnu politiku. Nakon rata, uslijedio je pad broja stanovnika, te povećanje nezaposlenosti. Započelo se s transformacijom obrazovnog sustava, ali ona nije završena.

Zapošljavanje predstavlja ključni cilj kako bi se mogla vrednovati nova, bolje obrazovana radna snaga. Struktura obrazovanja mora odražavati zahtjeve tržišta, te planove razvoja regije i okruženja, kao i cijele društvene zajednice. U strategiji se također naglašava potreba za većim udiom informacijskih i komunikacijskih aktivnosti, a predviđa se i orijentacija obrazovanja ka novim profilima u administraciji, poljoprivredi, turizmu i ekološkom inženjeringu. Zapošljavanje marginalnih društvenih grupa mora se

stimulirati specijalnim mjerama kroz regionalne akcijske programe i regionalne fondove. Novo privatno obrazovanje i institucije za zapošljavanje su isto tako dobrodošli.

U regiji, u kojoj je oko od 40% nezaposlenih među radno sposobnim stanovništvom i gdje veliki broj mladih ljudi traži posao, zapošljavanje i otvaranje novih radnih mjesta predstavljaju apsolutni prioritet. Ovaj problem se konstantno ističe na svim razinama vlade i u svim institucijama. Međutim, kada je riječ o strukturi potrebnog obrazovanja, tu se svi ne slažu jednoglasno, iako neki naglašavaju postojanje potražnje za stručnjacima iz oblasti informatike i komunikacija, inženjerima u oblasti elektrotehnike i industrije, menadžerima i javnim djelatnicima. Nema sumnje da postoji potreba za stalnim obrazovanjem i stručnim obrazovanjem odraslih. Ovakva vrsta obrazovanja, koju obično nude privatne institucije u zemljama EU, nije dovoljno razvijena u ovoj regiji, zbog nepostojanja tradicije po tom pitanju i nepostojanja raznovrsnog zahtjeva za raznim stručnim profilima.

Obrazovni sustav BiH kako u cjelini, a tako i u regiji, suočava se sa ozbiljnim zahtjevima u pogledu modernizacije, te sa hitnom potrebom da se sustav prilagodi standardima i zakonskim propisima Europske unije.

Naziv projekta	Kratki opis	Lokacija/e	Vrijednost (KM)	Trajanje (mjeseci)
5.1 Promocija malih i srednjih poduzeća i razvitak poduzetničke svijesti	Vladine institucije predlažu nove metode u obrazovanju: podržati MSP - jedini izvor novih radnih mjesta i zapošljavanja	Općina Posušje	250.000	18
5.2. Mostar: Human i održiv grad u regiji	Integrirani sustavni pristup razvitku Mostara i regije Hercegovina: počev od koncepta, metodologije, indikatora, matrice i obrazovanja, do umrežavanja; zasnovano na najboljoj međunarodnoj praksi	Mostar	459.000	18
5.3. Jačanje kapaciteta za pisanje projekta u Hercegovini	Organiziranje obuke, seminara i promocija	Regija Hercegovina	40.000	24

SEKTOR 5: RAZVITAK LJUDSKIH POTENCIJALA - ZAPOŠLJAVANJE

Naziv projekta	Kratki opis	Lokacija/e	Vrijednost (KM)	Trajanje (mjeseci)
5.4. Primjena standarda u organima lokalne uprave	Standardi EU će omogućiti pružanje bolje usluge građanima i poslovnim ljudima	Regija Hercegovina	360.000	24
5.5. Regionalni BSC	Stvoriti funkcionalni poslovni centar koji će surađivati sa općinama, kompanijama i institucijama uz ponudu sveobuhvatne baze podataka	Mostar i regija Hercegovina	4000.000	18
5.6. Jačanje konkurentnosti nezaposlenih osoba na tržištu rada kroz unaprijeđen pristup informacijama i obrazovanju	Osnivanje info-punktova, edukacija obučavatelja (trenera), edukacija tajnik/ca, razvitak poslovnih ideja	Sve općine u Hercegovini	200.000	12
5.7. Šalter sala u općini Livno	Realiziranje centara u općinama u svrhu ubrzanja administrativnih procedura za građane i posao	Livno	250.000	-
5.8. Uvođenje sustava internet kafea u gradovima regije i ruralnim naseljima	Edukacija stanovništva u oblasti informatike i računara i omogućavanje jednostavnog pristupa internetu u udaljenim područjima	Regija Hercegovina	3000.000	18

MEĐUSEKTORALNI PROJEKTI

Projekti	Sektori				
	Poljopr. 1	Turizam 2	MSP 3	Infrastr. 4	Ljud.Potenc. 5
1.1. Centar za poljoprivredni i ruralni razvitak	X		X		X
1.4. Sastavljanje zemljišne knjige (katastra) vinograda u BiH	X	X		X	
1.8. Izrada katastra submediteranskih voćnjaka u BiH	X	X		X	
1.10. Strategija ruralnog razvitka Hercegovine u razdoblju 2007-14. godine	X	X	X	X	
2.10, 3.16, 3.18 Pilot projekti eko-sela	X	X		X	
3.1. Regionalni razvoni garancijski fond	X	X	X	X	
3.2. Formiranje regionalnog fonda za podršku razvitku MSP-a	X	X	X	X	
4.1. Plan za sanaciju postojećih divljih deponija u regiji	X	X		X	
4.3. Sanacija deponija u slivnom području izvorišta pitke vode na području zapadne Hercegovine	X	X	X	X	
5.2. Mostar: Human i održiv grad u regiji	X	X	X	X	X

MEĐUREGIONALNI PROJEKTI

Projekti:	Obuhvaćene regije:
1.4. Sastavljanje zemljišne knjige (katastra) vinograda	Hercegovina, Županije 1, 7, 8 i RS
4.2. Kanalizacijski sustav za prikupljanje i prečišćavanje otpadnih voda u Tomislavgradu	Hercegovina i Hrvatska

PROJEKTI KOJI SU PREDUVJET ZA IMPLEMENTACIJU DRUGIH PROJEKATA

Na osnovu primijenjene uzročno-posljedične analize (If-Then) (s fokusom na interakcije između projekata), identificirani su sljedeći odnosi međusobne ovisnosti projekata:

- Svi projekti u oblasti infrastrukture su preduvjet za uspješnu implementaciju i održiv razvitak raznih drugih projekata u različitim sektorima
- Projekti: 3.1 i 3.2 će ubrzati investicije i financiranje drugih projekata
- Regionalni centar za industrijski dizajn (3.4) je preduvjet da bi se dizajnirali i uveli novi proizvodi i registrirali patent
- Izrada strategije ruralnog razvitka (1.10) će doprinijeti koordinaciji drugih projekata namijenjenih ruralnom razvitku
- Razvitak poslovnih zona (projekti: 3.9, 3.10 i 4.5) predstavlja fizički preduvjet za uspješnu ekspanziju MSP-a.

POTPUNI DOKUMENT REVIDIRANE LISTE PROJEKATA, KOJI UKLJUČUJE KRATKE OPISE PROJEKATA (PROJECT FICHES), ZAJEDNO SA ORIGINALNOM STRATEGIJOM REGIONALNOG EKONOMSKOG RAZVITKA 2004-2007, KOJU OVAJ DOKUMENT NADOPUNJUJE, NALAZE SE NA WEB STRANICI: **www.redah.ba**

ORIGINALNI DOKUMENT STRATEGIJE I REVIDIRANA LISTA PROJEKATA IZRAĐENI SU UZ PODRŠKU EUROPSKE UNIJE.

BILJEŠKE

AKTIVNOSTI ZA REGIONALNI I RAZVOJ PREDUZEĆA

M.M.Bašeskije 6/III, 71 000 Sarajevo, BiH
Tel.: +387 33 267 830; Fax: +387 33 267 101
E-mail: eured@eured-sme-bih.org

Podrška EU malim i srednjim preduzećima i
regionalnom ekonomskom razvoju u BiH
Ovaj projekat finansira
Evropska unija